

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KANCELIARIJOS INFORMACIJOS IR KOMUNIKACIJOS DEPARTAMENTO TYRIMŲ SKYRIUS

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel.: (0 5) 209 6170 / (0 5) 209 6185
El. p.: tyrimai@lrs.lt; info@lrs.lt; ikd@lrs.lt www.lrs.lt/info

Susisteminta informacija
25/07

2025-03-17

NATO pasirengimas atgrasymui ir gynybai branduoliniu ginklu

Šiame darbe apžvelgiamas branduolinės ginkluotės pasiskirstymas tarp NATO valstybių narių ir šios ginkluotės kontrolės aspektas, Alianso branduolinio dalijimosi susitarimų santykis su Branduolinio ginklo neplatavimo sutartimi, supažindinama su grasinimo branduoliniu ginklu ar jo panaudojimo teisėtumo pagal tarptautinę teisę klausimais¹.

Prancūzijos prezidentui Emmanueliui Macronui 2025 m. kovo 5 d. pasiūlius pradėti diskutuoti apie tai, kad Prancūzijos branduoliniai ginklai būtų naudojami ir Europos sąjungininkams ginti, suteikiant vadinamąjį „branduolinį skėtį Europai“. Ministras Pirmininkas Gintautas Paluckas pareiškė, kad Lietuva yra ginama NATO branduolinio „skėčio“, o septynios šalys, NATO narės, dalyvauja branduolinio atgrasymo programoje, taigi prancūzų siūlymas nors ir įdomus, tačiau jų galimybės užtikrinti europinį „skėtį“ kol kas yra labai menkos². Tuo pačiu Lietuvos krašto apsaugos ministrė Dovilė Šakalienė pastebėjo, kad reikia įvertinti galimybes dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 137 straipsnio korekcijos, jei mūsų sąjungininkai siūlytų realius planus dėl branduolinių ginklų ar jų komponentų dislokavimo Lietuvoje³. Reaguodamas į tokius svarstymus Prezidentas Gitanas Nausėda pažymėjo, kad nėra jokios būtinybės ir reikalingumo pradėti šitą diskusiją⁴.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos⁵ 137 straipsnis nustato, kad Lietuvos Respublikos teritorijoje negali būti masinio naikinimo ginklų ir užsienio valstybių karinių bazių.

Paminėtina, kad, pavyzdžiui, Jungtinių Tautų (toliau – JT) Generalinės Asamblėjos rezoliucijos „Dėl masinio naikinimo ginklų naujų sistemų ir rūšių gamybos ir vystymo uždraudimo“⁶ B dalyje pakartojamas apibrėžimas, kad masinio naikinimo ginklams priskiriami branduoliniai ginklai, radioaktyvių medžiagų, cheminiai ir biologiniai ginklai, taip pat bet kokie ateityje sukurti ginklai, kurių charakteristikos prilygtų branduolinio ginklo ar kitų paminėtų ginklų destruktivumui.

¹ Išsamiai apie šalių karinius branduolinius pajėgumus – Tyrimų skyriaus darbas „Branduoliniai šalių pajėgumai ir su jais susijusi grėsmė pasauliui“, 2024-10-04

² G. Paluckas: Prancūzijos galimybės užtikrinti europinį branduolinį „skėtį“ kol kas yra labai menkos. *Lietuvos Rytas*, 2025:
<https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2025/03/10/news/g-paluckas-prancuzijos-galimybes-uztikrinti-europini-branduolini-sketi-kol-kas-yra-labai-menkos-36833333>

³ Šakalienė prakalbo apie branduolinio ginklo dislokavimą Lietuvoje: nurodė, ko reiktų. TV3, 2025:
<https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/sakaliene-prakalbo-apie-branduolinio-ginklo-dislokavima-lietuvoje-nurode-ko-reiktu-n1404263>

⁴ Nausėda nemato būtinybės pradėti diskusijų dėl branduolinio ginklo Lietuvoje. BNS, 2025:
https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2512813/nauseda-nemato-butinybes-pradeti-diskusiju-del-branduolinio-ginklo-lietuvoje?srsId=AfmBOooUyHTDeV5dj8JDq-LS0B0_e1CZ_I45yPqqCA9zlbGnFN3FHxy

⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucija: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA/asr>

⁶ UN General Assembly – A/RES/32/84-B: <https://docs.un.org/en/A/RES/32/84>

Lietuva yra JT, NATO ir Europos Sąjungos narė, nuo 1991 m. prisijungusi ir dalyvauja Branduolinio ginklo neplatavimo sutartyje⁷, tačiau nėra pasirašiusi ir ratifikavusi Branduolinio ginklo uždraudimo sutarties⁸.

NATO branduolinio dalijimosi susitarimai ir branduolinių valstybių suvereni kontrolė

Autoritetingos organizacijos „Tarptautinė kampanija už branduolinių ginklų panaikinimą“ (ICAN) žiniomis, šiuo metu penkių NATO valstybių narių teritorijose yra (angl. *host*) JAV priklausančių branduolinių ginklų: Belgijoje, Vokietijoje, Italijoje, Nyderlanduose ir Turkijoje⁹. Šie branduoliniai ginklai priklauso ir yra kontroliuojami JAV (taikos metu). Karinio konflikto atveju, branduolinei karinei operacijai pradėti, naudojant Europoje esančius JAV priklausančius branduolinius ginklus, laikantis NATO branduolinio dalijimosi susitarimų, būtinas NATO branduolinio planavimo grupės politinis pritarimas ir JAV Prezidento leidimas, kaip tai reikalauja Aljanso vidinė sprendimų priėmimo struktūra. Tai užtikrina bet kokio branduolinio ginklo panaudojimo atitiktį NATO politikai ir kolektyviniam sprendimų priėmimui. Nusprendus panaudoti Europos sąjungininkių teritorijose esantį JAV branduolinį ginklą NATO kolektyvinei gynybai, JAV savo operacinę atsakomybę už branduolinių ginklų pristatymą prie taikinio perduotų sąjungininkams Europoje¹⁰. Branduolinio ginklo techninė kontrolė, įskaitant jo aktyvavimo kodus, iki pat jo panaudojimo momento išlieka JAV rankose¹¹. NATO sąjungininkių branduolinio dalijimosi susitarimai apima branduolinio atgrasymo misiją, branduolinę ginkluotę, nešančiuosius dvigubos paskirties sertifikuotus karinius orlaivius ir infrastruktūrą, kurią NATO sąjungininkės suteikia kolektyvinės gynybos tikslams¹². Vieši informacijos šaltiniai pamini, kad sąjungininkės Europoje turi JAV B61-12 modelio branduolines gravitacines bombas¹³.

Paminėtina, kad JAV, Belgija, Vokietija, Italija, Nyderlandai ir Turkija yra JT ir NATO narės, taip pat jos visos dalyvauja Branduolinio ginklo neplatavimo sutartyje¹⁴, tačiau nei viena nėra ratifikavusi Branduolinio ginklo uždraudimo sutarties¹⁵.

NATO 2022 m. Strateginėje koncepcijoje¹⁶ pažymima, kad Aljanso branduolinių pajėgumų svarbiausias tikslas yra taikos išsaugojimas, agresijos veiksmų sustabdymas ir atgrasymas. Kol egzistuos branduoliniai ginklai, tol NATO išliks branduoliniu Aljansu. NATO tikslas – saugesnis pasaulis visiems.

NATO valstybės narės JAV, Jungtinė Karalystė (toliau – JK) ir Prancūzija yra priskiriamos oficialioms branduolinėms valstybėms, o likusios Aljanso sąjungininkės yra nebranduolinės valstybės. Šis suskirstymas į kategorijas pagrįstas Branduolinio ginklo neplatavimo sutarties IX straipsnio 3 dalimi, apibrėžiančia, kad šioje sutartyje branduolinį ginklą turinti valstybė yra ta valstybė, kuri iki 1967 m. sausio 1 d. gamino ir susprogdino branduolinį ginklą arba kitą branduolinį sprogstamąjį įtaisą.

⁷ Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT): <https://disarmament.unoda.org/wmd/nuclear/npt/>

⁸ Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons:

https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVI-9&chapter=26

⁹ ICAN – Which countries have nuclear weapons?: https://www.icanw.org/nuclear_arsenals

¹⁰ NATO – Nuclear Sharing Arrangements:

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/2/pdf/220204-factsheet-nuclear-sharing-arrange.pdf

¹¹ The Center for Arms Control and Non-Proliferation – Fact Sheet: U.S. Nuclear Weapons in Europe:

<https://armscontrolcenter.org/fact-sheet-u-s-nuclear-weapons-in-europe/>

¹² NATO – Nuclear Sharing Arrangements:

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/2/pdf/220204-factsheet-nuclear-sharing-arrange.pdf

¹³ Joe Saballa. US Military Deploys Upgraded B61-12 Nuclear Bombs in Europe. *The Defense Post*, 2025:

<https://thedefensepost.com/2025/01/22/us-military-nuclear-bombs/>

¹⁴ Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT): <https://disarmament.unoda.org/wmd/nuclear/npt/>

¹⁵ Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons:

https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVI-9&chapter=26

¹⁶ NATO 2022 Strategic Concept:

<https://www.act.nato.int/wp-content/uploads/2023/05/290622-strategic-concept.pdf>

JAV branduolinių ginklų išdėstymas Aljanso europinių sąjungininkių teritorijose sulaukia kritikos kaip pažeidžiantis Branduolinio ginklo neplatavimo sutarties nuostatas. Ši sutartis nustato, kad kiekviena branduolinį ginklą turinti valstybė, sutarties šalis, įsipareigoja jokiai gavėjui neperduoti branduolinių ginklų ar kitų branduolinių sprogstamųjų įtaisų arba tokio ginklo ar sprogstamųjų įtaisų kontrolės nei tiesiogiai, nei netiesiogiai ir jokia būdu nepadėti, neskatinti arba neversti jokios branduolinio ginklo neturinčios valstybės gaminti ar kitaip įsigyti branduolinius ginklus ar kitus branduolinius sprogstamuosius įtaisus arba įgyti tokių ginklų ar sprogstamųjų įtaisų kontrolę (I str.).

Kiekviena branduolinio ginklo neturinti valstybė, sutarties šalis, įsipareigoja iš jokių perdavėjų neperimti branduolinių ginklų ar kitų branduolinių sprogstamųjų įtaisų arba tokių ginklų ar sprogstamųjų įtaisų kontrolės nei tiesiogiai, nei netiesiogiai, negaminti arba kitaip neįsigyti branduolinių ginklų ar kitų branduolinių sprogstamųjų įtaisų ir nesiekti arba negauti jokios pagalbos gaminant branduolinius ginklus arba kitus branduolinius sprogstamuosius įtaisus (II str.).

Kritikų įsitikinimu, branduolinės valstybės JAV branduolinių ginklų išdėstymas nebranduolinėse Europos valstybėse ir pastarųjų karinio personalo apmokymas naudotis tais ginklais ir dalijimasis technine informacija, taip pat nebranduolinių šalių karinių orlaivių pritaikymas dvigubai paskirčiai – branduolinio ginklo gabenimui, sudaro pagal paminėtą sutartį draudžiamą branduolinių ginklų ar jų kontrolės perdavimą. NATO ir JAV, savo ruožtu, atmesdamos šią kritiką, argumentuoja, kad Vašingtonas taikos metu išlaiko savo branduolinių ginklų, esančių Europoje, nuosavybę ir kontrolę, todėl tarptautinės sutarties nepažeidžia¹⁷. JAV teigia, kad „perdavimas“ įvyktų tik karinio konflikto atveju, kai Branduolinio ginklo neplatavimo sutartis netektų taikymo galios¹⁸.

Trys NATO valstybės narės – JAV, JK ir Prancūzija – išlaiko teisę savarankiškai spręsti dėl savo turimo branduolinių ginklų arsenalo naudojimo.

JAV saviems gynybos tikslams gali panaudoti turimus branduolinius ginklus šalies prezidento sprendimu¹⁹.

Jungtinės Karalystės branduoliniai atgrasomieji pajėgumai yra deklaruoti NATO gynybai, tačiau išlieka nepriklausomi. Tik JK Ministras Pirmininkas gali suteikti leidimą šalies branduolinės ginkluotės panaudojimui, net jei ši būtų naudojama kaip NATO atsako dalis. JK pabrėžia, kad svarstytų savo branduolinių ginklų panaudojimo galimybę tik išskirtinėmis savigynos aplinkybėmis, tame tarpe NATO sąjungininkių gynybai²⁰. Paminėtina, kad JK yra 1945 m. ratifikavusi JT Chartiją, taip pat yra NATO narė nuo 1949 m. Be to, JK 1968 m. ratifikavusi Branduolinio ginklo neplatavimo sutartį, tačiau išlieka nepriėjusi prie Branduolinio ginklo uždraudimo sutarties ir neįsipareigojusi pagal pastarąją sutartį.

Prancūzijos branduolinė doktrina grindžiama dviem ramsčiais: ji yra gynybinės paskirties ir turi užkirsti kelią bet kokiam išpuoliui prieš gyvybiškai svarbius šalies interesus. Šalies branduolinis atgrasymas formavosi siekiant užtikrinti tautos išlikimą, susidūrus su priešininko, gerokai pranašesnio įprastinės karinės galios požiūriu, grėsme. Pabrėžiama, kad branduolinio ginklo panaudojimas galėtų būti įsivaizduojamas nebent išskirtinėmis aplinkybėmis kilus savigynos būtinybei pagal JT Chartiją (savigynos teisės rėmuose ginant valstybės gyvybinės reikšmės interesus). Vienas svarbiausių Prancūzijos branduolinio atgrasymo sistemos ypatumų yra jos nepriklausomumas tiek politiniame, tiek gamybos lygyje. Prancūzija išlaiko branduolinės ginkluotės ir jos nešėjų (karinių lėktuvų, povandeninių laivų) suverenią kontrolę viso ciklo metu – nuo projektavimo ir gamybos iki dislokavimo ir veikimo. Prancūzija yra nepriklausoma galimos

¹⁷ NATO – Nuclear Non-Proliferation and Disarmament:

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2024/7/pdf/240709-Nuclear-Non-Proliferation_Disarma.pdf

¹⁸ Mika Hayashi. NATO's Nuclear Sharing Arrangements Revisited in Light of the NPT and the TPNW. *Journal of Conflict and Security Law*, 2021:

<https://www.semanticscholar.org/paper/NATO%E2%80%99s-Nuclear-Sharing-Arrangements-Revisited-in-of-Hayashi/67c15da1031e3c2f7de97c4d9a21ddf2ed047d39>

¹⁹ Congressional Research Service – Authority to Launch Nuclear Forces: <https://sgp.fas.org/crs/natsec/IF10521.pdf>

²⁰ Guidance – the UK's nuclear deterrent: what you need to know:

<https://www.gov.uk/government/publications/uk-nuclear-deterrence-factsheet/uk-nuclear-deterrence-what-you-need-to-know>

branduolinės operacijos ir taikinių parinkimo klausimais ir nedalyvauja NATO branduolinio planavimo grupėje²¹. Tokį Prancūzijos branduolinių pajėgumų nepriklausomumo aspektą dar kartą pažymėjo šalies prezidentas Emmanuelis Macronas savo kalboje 2025 m. kovo 5 d. Kartu jis pareiškė, kad atsiliepdamas į būsimąjį Vokietijos kanclerio kvietimą, nusprendė pradėti strategines diskusijas dėl Europos sąjungininkių apsaugos Prancūzijos atgrasymo pajėgumais. Emmanuelis Macronas pridūrė, kad bet kokių atveju, sprendimas visada buvo ir toliau priklausys Respublikos Prezidentui, vyriausiajam ginkluotųjų pajėgų vadui²².

Paminėtina, kad Prancūzija yra JT, NATO narė, nuo 1992 m. prisijungusi ir dalyvauja Branduolinio ginklo neplatavimo sutartyje, tačiau nėra pasirašiusi ir ratifikavusi Branduolinio ginklo uždraudimo sutarties.

Grasinimo branduoliniu ginklu ar jo panaudojimo teisėtumas pagal tarptautinę teisę

JT Chartijos²³ sukurtoje tarptautinės taikos bei saugumo palaikymo sistemoje šalys yra įsipareigojusios tarptautinius ginčus spręsti taikiomis priemonėmis taip, kad nekeltų grėsmės tarptautinei taikai bei saugumui ir teisingumui (2 str. 3 d.). Sutarties šalys taip pat įsipareigojusios tarptautiniuose santykiuose susilaikyti nuo grasinimo jėga ir jos panaudojimo tiek prieš kurios nors valstybės teritorinį vientisumą arba politinę nepriklausomybę, tiek kuriuo kitu būdu, nesuderinamu su JT tikslais (2 str. 4 d.).

Pastaroji nuostata įtvirtina tarptautinės paprotinės teisės jėgos nenaudojimo principą, priskiriamą *jus cogens* normoms – tarptautinės valstybių bendrijos pripažįstamoms privalomojo pobūdžio bendrosios tarptautinės teisės normoms, nuo kurių neleidžiama nukrypti ir kurios gali būti keičiamos tik vėlesnėmis tokio pat pobūdžio tarptautinės teisės normomis²⁴. Tai, kad jėgos nenaudojimo principas priskirtinas *jus cogens* normoms, yra pažymėjęs Tarptautinis Teisingumo Teismas Nikaragvos ir JAV byloje dėl karinių ir sukarintų veiksmų Nikaragvoje ir prieš ją (1986 m.). Teismas nurodė, kad Tarptautinės teisės komisija, kodifikuodama sutarčių teisę, pareiškė nuomonę, kad JT Chartijoje įtvirtintas jėgos nenaudojimo principas yra tarptautinės teisės *jus cogens* pobūdžio normos ryškus pavyzdys²⁵.

Pažymėtina, kad Rusija, 2022 m. pradėjusi savo vadinamąją karinę operaciją Ukrainoje, mėgino pateisinti savo veiksmus veikimu pagal JT Chartijos 51 straipsnį, tai yra kaip teisėtus ir nepažeidžiančius JT Chartijos ir jos sukurtos tvarkos, įskaitant jėgos nenaudojimo principą. Rusijos nuolatinis atstovas JT 2022 m. vasario 24 d. pranešė (notifikavo) JT Generaliniam Sekretoriui apie Rusijos veiksmus kaip savigyną pagal JT Chartijos 51 str.²⁶ Paminėtina, kad JT Generalinė Asamblėja nepripažino tokio pagrindo ir, pavyzdžiui, 2022 m. kovo 2 d. priimtoje rezoliucijoje „Dėl agresijos prieš Ukrainą“²⁷ griežtai pasmerkė Rusijos agresiją prieš Ukrainą, pažeidžiant JT Chartijos 2 straipsnio 4 dalį.

JT Chartijos 51 straipsnyje yra įtvirtinta išlyga iš jėgos nenaudojimo principo, neribojanti prigimtinių teisės imtis individualios ar kolektyvinės savigynos, jei įvykdomas JT narės ginkluotas užpuolimas, tol, kol Saugumo Taryba nesiima būtinų priemonių tarptautinei taikai ir saugumui palaikyti.

²¹ Fondation pour la recherche stratégique – The French nuclear deterrent in a changing strategic environment: <https://frstrategie.org/en/publications/notes/french-nuclear-deterrent-changing-strategic-environment-2025>

²² Le Président Emmanuel Macron – Adresse aux Français:

<https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2025/03/05/adresse-aux-francais-6>

²³ United Nations Charter: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>

²⁴ Legal Information Institute – Jus cogens: https://www.law.cornell.edu/wex/jus_cogens

²⁵ ICJ – Case concerning military and paramilitary activities in and against Nicaragua, 1986, p. 90:

<https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf>

²⁶ Letter dated 24 February 2022 from the Permanent Representative of the Russian Federation to the United Nations addressed to the Secretary-General: https://digitallibrary.un.org/record/3959647/files/S_2022_154-EN.pdf

²⁷ UN General Assembly A/RES/ES-11/1: <https://digitallibrary.un.org/record/3965290?ln=en&v=pdf>

Branduolinio ginklo panaudojimo ar grasinimo juo teisėtumo klausimą nagrinėjo Tarptautinis Teisingumo Teismas (toliau – TTT), pateikęs savo konsultacinę išvadą²⁸. TTT konstatavo, kad nei tarptautinė paprotinė, nei sutartinė teisė nenustato jokio konkretaus leidimo ar visaapimančio, visuotinio uždraudimo panaudoti branduolinį ginklą ar juo grąsinti. Grąsinimas branduoliniu ginklu ar jo panaudojimas, prieštaraujantis JT Chartijos 2 straipsnio 4 daliai ir neatitinkantis 51 straipsnio sąlygų, būtų neteisėtas. Grąsinimas branduoliniu ginklu ar jo panaudojimas turėtų būti suderinamas su tarptautinės teisės, taikomos karinio konflikto metu, reikalavimais, ypač tarptautinės humanitarinės teisės principais ir taisyklėmis, taip pat įsipareigojimais pagal kitas sutartis dėl branduolinių ginklų. Iš šio argumentavimo darytina išvada, kad grąsinimas branduoliniu ginklu ar jo panaudojimas įprastai prieštarautų karinio konflikto metu taikomos tarptautinės teisės taisyklėms, ypač tarptautinės humanitarinės teisės principams ir taisyklėms. Tačiau atsižvelgdamas į esamą tarptautinės teisės padėtį ir jos faktines galimybes, Teismas pareiškė negalintis daryti užtikrintos išvados, kad grąsinimas branduoliniu ginklu ar jo panaudojimas būtų teisėtas ar neteisėtas ekstremaliomis savignyos sąlygomis, kai spręstųsi pačios valstybės išlikimo klausimas.

Atskirosiose nuomonėse ir deklaracijose pažymėta, kad TTT išvados neapibrėžtumo negalima aiškinti kaip paliekamų atvirų galimybių pripažinti branduolinio ginklo panaudojimo ar grąsinimo juo teisėtumą. Savigny, kraštutinėmis aplinkybėmis siekiant valstybės išlikimo, negali sukurti situacijos, kai valstybė būtų atleista nuo pareigos laikytis „neperžengiamų“ tarptautinės humanitarinės teisės normų. Be to, branduolinių ginklų panaudojimas valstybės išlikimo grėsmės sąlygomis savo ruožtu kelia pavojų visos žmonijos išlikimui, būtent dėl neišvengiamos eskalacijos naudojant tokius ginklus.

TTT konsultacinės išvados teisinės analizės dalyje pažymėta, kad kai kurios valstybės pateikė argumentų, kad branduolinių ginklų turėjimas pats savaime yra neteisėtas grąsinimas panaudoti jėgą, kadangi gali būti pagrįstai suprantamas kaip pasirengimas tokį ginklą panaudoti. TTT paaiškinimu, kai kada valstybės, siekdamos sumažinti ar pašalinti neteisėto užpuolimo riziką, parodo turinčios tam tikrų ginklų savignyai prieš bet kurią valstybę, pažeidusią jos teritorinį vientisumą ar politinę nepriklausomybę.

Ar valstybės parodomas ketinimas panaudoti jėgą, atsakant į tam tikrus įvykius, vertintinas kaip „grąsinimas“ pagal JT Chartijos 2(4) straipsnį, priklauso nuo įvairių veiksnių. Jei numatomas jėgos panaudojimas pats būtų neteisėtas, tai rodomas pasirengimas tokią jėgą panaudoti būtų vertinamas kaip grąsinimas, neleidžiamas pagal JT Chartijos 2(4) str. Sąvokos „grąsinimas“ ir „jėgos panaudojimas“ yra JT Chartijos 2(4) straipsnyje apjungtos kaip reiškiančios, kad jei jėgos panaudojimas, kad ir kokia priežastimi, konkrečiu atveju yra neteisėtas, tai ir grąsinimas panaudoti tokią jėgą yra neteisėtas. Tam, kad veiksmai būtų teisėti, valstybė turi rodyti pasirengimą panaudoti jėgą, atitinkančią JT Chartiją.

TTT konsultacinės išvados teisinės analizės dalyje taip pat teigiama, kad pagal tarptautinę teisę, savigny turi atitikti būtinumo ir proporcingumo principus. Būtinas gynybos veiksmas, tiesiogiai reaguojant į ginkluotą užpuolimą, turi būti neišvengiamai reikalingas. Proporcingumo principas reikalauja, kad atsako stiprumas ir poveikis atitiktų atakos sunkumą ir mastą. Šie principai taikomi ir savignyai pagal JT Chartijos 51 straipsnį, nepriklausomai nuo pasirinktų ginklų. Proporcingumo principas kategoriškai neatmeta branduolinio ginklo panaudojimo galimybės savignyai, tačiau bet koks ginklo panaudojimas turi atitikti tarptautinės humanitarinės teisės normas, uždraudžiančias perteklinę žalą civiliams ir civiliniams objektams. TTT pabrėžia, kad branduolinis ginklas susijęs su rizika sukelti katastrofiškas humanitarines pasekmes ir eskalaciją ir tai sudaro iššūkį proporcingumo principo laikymuisi.

Parengė

Informacijos ir komunikacijos departamento

Tyrimų skyriaus

Patarėja Dainora Valiukaitė

²⁸ ICJ – *Advisory opinion of 8 July 1996 on legality of the threat or use of nuclear weapons*:
<https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/95/095-19960708-ADV-01-00-EN.pdf>

Tel. (0 5) 209 6187, el. p. dainora.valiukaite@lrs.lt

Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus parengti analitiniai ir informaciniai darbai skirti Seimo narių parlamentinei ir Seimo kanceliarijos veiklai. Šiuose darbuose pateikta informacija nėra oficiali Lietuvos Respublikos Seimo pozicija. Šį darbą atgaminti, išleisti, platinti, versti, perdirbti, viešai skelbti, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis, galima tik gavus Seimo kanceliarijos leidimą.

Visais atvejais naudojant šį darbą privaloma nurodyti šaltinį.

© Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2025